

فرهنگ و مدیریت کاروانسراها

Photo by: Arash Simaei

از مصالح ساختمانی که در بنای کاروانسراها به کار می‌بردند، می‌توان به سنگ، آجر و کاهگل اشاره کرد.

از سنگ‌ها بسته به میزان ثروتی که در ساخت کاروانسرا هزینه می‌شد، بدو صورت ناتراشیده و تراشیده شده بهره‌برداری می‌کردند. در مناطقی که سنگ و آجر کم بود از خشت خام استفاده می‌کردند. در بعضی از کاروانسراها سطوح داخلی و خارجی را با گچ می‌پوشاندند تا نمایی مسطح و سفید پیدا کند.

از نقطه نظر امنیتی و به‌ویژه برای کنترل مال‌الانجارها، اکثر کاروانسراها تنها یک درب داشتند که دروازه کاروانسرا نام داشت. با این حال برای برخی از کاروانسراها درب دومی ساخته می‌شد. برای نمونه می‌توان به کاروانسرای "کوخرد" اشاره کرد.

در مرکز شهر "کوخرد" کاروانسرای وجود دارد که از دیرباز مورد توجه سیاحان قرار می‌گرفته است. در حال حاضر پس از مسجد جامع این شهر تنها عمارت قدیمی و بازمانده از گذشته بود که متأسفانه تخریب گردید. اهمیت این کاروانسرا در نقشی بود که به‌ویژه در زمان‌های رونق تجاری به‌ویژه در جاده ابریشم بازی می‌کرد. این کاروانسرا مهم‌ترین توقف‌گاه کاروان‌های حمل کالا میان لار تا بندرلنگه بوده است.

هنگامی که کاروان به کاروانسرا وارد می‌شد. در آغاز، سرپرست کاروان که چاروادار باشی نیز می‌نامیدندش، فرمان تخلیه بارها از روی استران و چهارپایان را می‌داد. تا حیوانات بتوانند استراحت کرده و خود را برای سفر بعدی آماده کنند. مسوولیت نگهداری از این حیوانات نیز با او بود. او از نیروهای کار موجود در کاروانسرا برای نگهداری و تامین علوفه و دیگر مایحتاج حیوانات استفاده می‌کرد. در مقابل مسوولیت بار هر مسافر با خودش بود و هم او باید شخصا یا با کمک کارگران، بارهای خود را تخلیه و مجدداً بارگیری می‌کرد.

به مسافران اتاق یا حجره‌ای در کاروانسرا اختصاص داده می‌شد. که مجانی بود. هر چند که مسافران خود باید زیرانداز و غذای خود را تهیه می‌کردند. آن‌ها معمولاً نیازهای خود را از دهات اطراف کاروانسرا تامین می‌کردند. این روند طبعاً موجب ظهور مبادلاتی میان مسافران و مردم بومی منطقه می‌گردید.

همان‌طور که گفته شد آب مهم‌ترین نیاز کاروانیان بود. به‌ویژه در مسیرهای کویری که فواصل میان کاروانسراها زیاد و آب کم بود. تامین آب آشامیدنی امری حیاتی تلقی می‌گردید. در این موارد معمولاً افرادی خیر و یا حتی حکومت وقت آب انبارهایی در کنار کاروانسرا می‌ساختند. معمولاً کاروان سالار هر کاروان مسیر و اندازه مسافت حرکت خود را با توجه به ظرفیت ذخیره آب خود تعیین می‌کرد.

پروژه‌های علمی و فرهنگی
شمال خراسان

